

education

Department:
Education
North West Provincial Government
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

PROVINSIALE ASSESSERING

GRAAD 10

**GESKIEDENIS
NOVEMBER 2024
NASIENRIGLYNE**

PUNTE: 150

Testpapers.co.za

1. BRON GEBASEERDE VRAE

1.1 Die volgende kognitiewe vlakke is gebruik om brongebaseerde vrae te ontwikkel:

Kognitiewe Vlakke	Historiese vaardighede	Gewig van vrae
Vlak 1	<ul style="list-style-type: none"> • Onttrek inligting uit bronne • Seleksie en organisering van relevante inligting uit bronne • Definieer historiese konsepte / terme 	40%
Vlak 2	<ul style="list-style-type: none"> • Interpretasie van bewyse uit bronne • Verduidelik inligting wat uit bronne versamel is • Ontleed bewyse uit bronne 	40%
Vlak 3	<ul style="list-style-type: none"> • Interpreteer en evalueer bewyse uit bronne • Raadpleeg die betrokke bronne om die bruikbaarheid, betroubaarheid, vooroordeel en beperkings daarvan te bepaal • Vergelyk en kontrasteer interpretasies en perpektiewe wat in bronne aangebied word en maak onafhanklik gevolgtrekkings 	20%

1.2 Die inligting hieronder dui aan hoe brongebaseerde vrae beoordeel word:

- By die nasien van brongebaseerde vrae moet krediet gegee word aan enige ander geldige en relevante standpunte, argumente, bewyse of voorbeelde.
- By die toekenning van punte moet klem gelê word op hoe die vereistes van die vraag aangespreek is.
- In die nasienriglyn word die vereistes van die vraag (vaardighede wat aangespreek moet word) sowel as die vlak van die vraag in kursief aangedui.
- By die assessering van oop brongebaseerde vrae moet leerders gekrediteer word vir enige ander relevante antwoorde.
- Daar word van leerders verwag om standpunt in te neem wanneer hulle 'in watter mate' vrae beantwoord sodat enige punte toegeken kan word.

1.3 Assesseringsprosedures vir brongebaseerde vrae

- Gebruik 'n regmerk (✓) vir elke korrekte antwoord.
- Let op die punteskema bv. (2 x 2) wat neerkom op twee redes en elk kry twee punte (✓✓✓✓); (1 x 2) wat beteken dat een rede gegee word en kry twee punte (✓✓).
- As 'n vraag 4 punte tel, dui dan aan deur 4 regmerkies te plaas (✓✓✓✓).

Paragraaf vraag

Paragrafe moet holisties (globaal) beoordeel word. Beide die inhoud en struktuur van die paragraaf moet in ag geneem word by die toekenning van 'n punt. Die volgende stappe moet gebruik word by die beoordeling van 'n antwoord op 'n paragraafvraag:

- Lees die paragraaf en plaas 'n kolletjie (•) op elke punt binne die teks waar die kandidaat relevante bewyse gebruik het om die vraag aan te spreek.

- Lees die paragraaf weer om te evalueer in watter mate die kandidaat relevante bewyse kon gebruik het om 'n paragraaf te skryf.
- Dui aan die einde van die paragraaf die regmerkies aan (✓) wat aan die kandidaat vir die paragraaf toegeken is; sowel as die vlak (1, 2 or 3) soos aangedui in die holistiese rubriek en 'n kort opmerking bv.

_____ .
_____ . _____ .
Vlak 2 ✓✓✓✓ Gebruik meestal relevante bewyse om 'n basiese paragraaf te skryf

- Tel al die regmerkies vir die brongebaseerde vraag en skryf dan die regmerkies op die regterkantse onderste kantlyn.

35
50

- Maak seker dat die totale punt akkuraat oorgedra word na die voor- / agterblad van die antwoordskrif.

2 OPSTELVRAE

2.1 Die opstelvrae vereis dat kandidate:

- In staat sal wees om hul argument op 'n logiese en samehangende manier te struktureer. Hulle moet die relevante inligting selekteer, organiseer en verbind sodat hulle 'n redelike reeks feite of 'n effektiewe argument kan aanbied om die gestelde vraag te beantwoord. Dit is noodsaaklik dat 'n opstel 'n inleiding, 'n samehangende en gebalanseerde liggaam / bewyse en 'n gevolgtrekking bevat.

2.2 Nasien van opstelvrae

- Nasieners moet bewus wees dat die inhoud van die antwoord gelei sal word deur die handboeke wat by die sentrum gebruik word.
- Kandidate kan enige ander relevante inleidings en/of gevolgtrekkings hê as dié wat in 'n spesifieke opstelmerkiglyn vir 'n spesifieke opstel ingesluit is.
- Wanneer oopbronsvrae beoordeel word, moet leerders gekrediteer word vir enige ander relevante antwoord.

2.3 Globale assessering van die opstel

- Hou die samevatting in gedagte wanneer jy die opstel assesseer.
- Tydens die lees van die opstel moet regmerkies toegeken word vir 'n relevante Inleiding (wat aangedui word deur 'n kolletjie in die nasienriglyn), die hoofaspekte/liggaam van die opstel wat die argument onderhou/verdedig (wat deur kolletjies in die nasienriglyne aangedui word) en 'n relevante gevolgtrekking (wat deur 'n kolletjie in die nasienriglyne aangedui word). Byvoorbeeld, in 'n opstel waar daar vyf (5) hoofpunte is, kan daar ongeveer sewe (7) regmerkies wees.

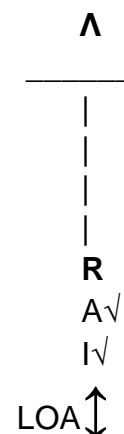
2.4 Assesseringsprosedure van die opstel

Hou die PEEL-struktuur in gedagte by die beoordeling van 'n opstel.

P	Point: Die kandidaat stel die opstel bekend deur 'n argumentlyn in te neem / 'n belangrike punt te maak. Elke paragraaf moet 'n punt bevat wat die hoofpunt (argumentlyn) wat in die inleiding gemaak is, onderhou.
E	Explanation: Die kandidaat moet in meer besonderhede verduidelik waarom die belangrikste punt gaan en hoe dit verband hou met die gestelde vraag (argumentslyn).
E	Example: Kandidate moet die vraag beantwoord deur inhoud te kies wat relevant is vir die argumentlyn. Relevante voorbeelde moet gegee word om die argumentslyn te handhaaf.
L	Link: Kandidate moet toesien dat die argumentslyn deurgaans volgehou word en samehangend geskryf word.

2.4.1 Die volgende simbole **MOET** gebruik word by die beoordeling van 'n opstel:

- Inleiding, hoofaspekte en gevolgtrekking nie behoorlik gekontekstualiseer nie
- Verkeerde stelling
- Irrelevante stelling
- Herhaling
- Analise
- Interpretasie
- Lyn van argument

2.5 The matriks

2.5.1 Gebruik die matriks in die assessering van opstelle

By die nasien van opstelle moet die kriteria soos in die matriks voorsien, gebruik word. Tydens die assessering van die opstel, let op beide die inhoud en aanbieding. By die kruising van die inhoud en aanbieding gebaseer op die sewe bevoegdheidsvlakke, moet 'n punt toegeken word.

1. Die eerste lees van die opstel is om te bepaal in watter mate die belangrikste aspekte behandel is en om die **inhoudsvlak** toe te ken (op die matriks).

I	Vlak 4	

2. Die tweede lees van opstelle hou verband met die vlak (op die matriks) van **aanbieding**.

I	Vlak 4	
A	Vlak 3	

3. Ken 'n algehele punt toe met die gebruik van die matriks.

I	Vlak 4	}26-27
A	Vlak 3	

Globale Assessering van Opstelle: Totale Punte: 50

<p>AANBIEDING</p> <p>➔</p> <p>INHOUD</p> <p>↓</p>	<p>VLAK 7</p> <p>Baie goed beplande en gestruktureerde opstel. Goeie sintese van inligting. Ontwikkel 'n oorspronklike, goed gebalanseerde en onafhanklike argumentlyn met die gebruik van bewyse, onderhou en verdedig die argument deurgaans. Onafhanklike gevolgtrekking word gemaak uit bewyse om die argumentlyn te ondersteun.</p>	<p>VLAK 6</p> <p>Baie goed beplande en gestruktureerde opstel. Ontwikkel 'n relevante argumentlyn. Bewyse wat gebruik word om die argument te verdedig. Pogings om 'n onafhanklike gevolgtrekking uit die bewyse te maak om die argumentlyn te ondersteun.</p>	<p>VLAK 5</p> <p>Goed beplande en gestruktureerde opstel. Pogings om 'n duidelike argument te ontwikkel. Gevolgtrekking gemaak uit die bewyse om die argumentlyn te ondersteun.</p>	<p>VLAK 4</p> <p>'n Argument beplan en gekonstrueer. Bewyse wat tot 'n mate gebruik word om die argumentlyn te ondersteun. Gevolgtrekkings bereik op grond van bewyse.</p>	<p>VLAK 3</p> <p>Toon bewyse van 'n beplande en gekonstrueerde argument. Poging om 'n argumentlyn te handhaaf. Gevolgtrekkings word nie duidelik deur bewyse ondersteun nie.</p>	<p>VLAK 2</p> <p>Pogings om 'n antwoord te struktureer. Largely beskrywend of 'n poging om 'n argumentlyn te ontwikkel. Geen poging om 'n gevolgtrekking te maak nie.</p>	<p>VLAK 1*</p> <p>Min of geen poging om die opstel te struktureer nie.</p>
<p>VLAK 7</p> <p>Die vraag is volledig beantwoord. Inhoudseleksie ten volle relevant vir argumentlyn.</p>	<p>47–50</p>	<p>43–46</p>					
<p>VLAK 6</p> <p>Vraag is beantwoord. Inhoudseleksie relevant tot die argumentlyn.</p>	<p>43–46</p>	<p>40–42</p>	<p>38–39</p>				
<p>VLAK 5</p> <p>Vraag tot 'n groot mate beantwoord. Inhoud voldoende gedek en relevant.</p>	<p>38–39</p>	<p>36–37</p>	<p>34–35</p>	<p>30–33</p>	<p>28–29</p>		
<p>VLAK 4</p> <p>Vraag herkenbaar in antwoord. Sommige weglatings of irrelevante inhoudseleksie.</p>			<p>30–33</p>	<p>28–29</p>	<p>26–27</p>		
<p>VLAK 3</p> <p>Inhoudseleksie hou wel verband met die vraag, maar beantwoord dit nie, of hou nie altyd verband met die vraag nie. Weglatings in dekking.</p>				<p>26–27</p>	<p>24–25</p>	<p>20–23</p>	
<p>VLAK 2</p> <p>Vraag onvoldoende aangespreek. Yl / skraal inhoud.</p>					<p>20–23</p>	<p>18–19</p>	<p>14–17</p>
<p>VLAK 1*</p> <p>Vraag onvoldoende aangespreek of glad nie. Onvoldoende of irrelevante inhoud.</p>						<p>14–17</p>	<p>0–13</p>

***Riglyne vir die toekenning van 'n punt vir vlak 1:**

- Vraag glad nie aangespreek nie / totaal irrelevante inhoud geen poging om die opstel te struktureer nie = 0
- Inhoudkeuse sluit basiese en algemeen irrelevante inligting in; geen poging om die opstel te struktureer nie =1-6
- Vraag onvoldoende aangespreek en vaag; min poging om die opstel te struktureer = 7-13

VRAAG 1: HET DIE BRITSE KOLONIALE BEHEER VAN SUID-AFRIKA DAARTOE GELEI DAT DIE INHEEMSE BEVOLKINGS IN DIE ARBEIDSMAG GEDWING WAS?

1.1

1.1.1 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 1A – V1]*

- 1652 (1 x 1) (1)

1.1.2 *[Definisie van 'n term uit die bron 1A – V1]*

- Wanneer 'n land 'n swakker land verower en dit beheer.
- 'n Praktyk waarin 'n ryk ander lande of gebiede beheer.
- Enige ander relevante reaksie (1 x 2) (2)

1.1.3 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 1A – V1]*

- Die VOC was bankrot (1 x 1) (1)

1.1.4 *[Interpretasie van bewyse uit die bron 1A – V2]*

- Die Britte het die nuwe patroon van heerskappy of praktyk van regering verander.
Die aankoms van die Britte aan die Kaap het die lewens van die mense wat reeds daar gewoon het, verander.
- Die Britte het die uitbreiding van landbouproduksie aangemoedig en begin met die uitvoer van landbouproduksie.
- Enige ander relevante reaksie. (1 x 2) (2)

1.1.5 *[Interpretasie van bewyse uit die Bron 1A – V2]*

- Brittanje wou hul koloniale beheer na die Kaap uitbrei
- Brittanje wou sy landbouproduksie in koring, wyn en merino wol uitbrei en die Kaap was goed daarvoor.
- Brittanje het die belangrike rol gesien wat die Kaap in die Indiese Oseaan se handel gespeel het en wou dit daarom tot hul eie voordeel monopoliseer.
- Enige ander relevante reaksie (2 x 2) (4)

1.2

1.2.1 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 1B – V1]*

- 1807 (1 x 1) (1)

1.2.2 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 1B – V1]*

- Mense wat reeds slawe was of reeds as slawe gebruik was.
- En hul pasgebore kinders (2 x 1) (2)

1.2.3 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 1B – V1]*

- Slawe het duurder geword omdat daar minder slawe beskikbaar was.
- Alle slawe moes nou geregistreer word en die verkoop van slawe was baie versigtig beheer. (2 x 1) (2)

1.2.4 [Onttrekking van bewyse uit Bron 1B – V1]

- hulle toe te laat om te trou
- om gesinne toe te laat om saam te woon
- vereis dat slawe-eienaars hul slawe 'n redelike hoeveelheid kos, skuiling en klere gee
- die beperking van hul werksure
- en die beheer van hul straf.
- Enige van die VIER antwoorde (4 x 1) (4)

1.2.5 [Interpretasie van bewyse uit die bron 1B – V2]

- Die vrylating van slawe in die Kaap het hulle nie ekonomiese vryheid gewaarborg nie deur hulle aanvangspakkette soos grond of opleiding te gee.
- Die bevryding van slawe aan die Kaap, het hulle gereed gemaak om vrywillig terug te keer na hul voormalige meesters as loonwerkers deur hulle nie te bemagtig nie.
- Bevryde slawe sou nooit toegelaat word om teen wit koloniseerders mee te ding nie.
- Enige ander relevante reaksie. (1 x 2) (2)

1.2.6 [Interpretasie van bewyse uit die bron 1B – V2]

- Die bevryde slawe wou 'n nuwe lewe in die stad begin deur nuwe werk te kry.
- Hulle wou nie meer assosieer met mense wat hulle mishandel het nie.
- Hulle wou werk hê wat hulle betaal het vir die werk wat hulle gedoen het.
- Enige ander relevante reaksie (2 x 2) (4)

1.3

1.3.1 [Interpretasie van bewyse uit die bron 1C – V2]

- Om te wys dat Afrika-werkers trekarbeiders geword het.
- Om aan te toon dat Afrika – trekarbeiders onder streng beheer van hul wergewers was.
- Trekarbeiders se regte was nie gerespekteer nie.
- Om die swak lewensomstandighede van die trekarbeiders aan te toon.
- Enige ander relevante reaksie (1 x 2) (2)

1.3.2 [Interpretasie van bewyse uit die bron 1C – V2]

- Afrika – trekarbeiders het in 'n mynkompleks gebly sodat hul bewegings streng beheer kon word.
- Dit was 'n goedkoper manier om hulle goedkoop te laat woon, met myn - maatskappye wat nie gedwing was om hulle meer te betaal nie sodat hulle huise in die stedelike gebiede kon bekostig.
- Enige ander relevante reaksie (1 x 2) (2)

1.4

1.4.1 [Onttrekking van bewyse uit Bron 1D – V2]

- Dit was die enigste manier om geld te verdien en steeds bande met hul ou manier van lewe op die plase (huis) te behou. (1 x 1) (1)

1.4.2 [Definisie van bewyse uit die bron 1D – V1]

- 'n Persoon wat hul plek van herkoms verlaat om werk op 'n ander plek te kry. (1 x 2) (2)

1.4.3 [Interpretasie van bewyse uit die bron 1D – V2]

- Swart Afrika – werker het geen ander manier gehad om geld te maak nie behalwe deur trekarbeid.
- Afrika-trekarbeiders het nie trekwerk as permanent beskou nie
- Hulle wou bloot belastinggeld kry, maar nie om permanent te werk nie aangesien hulle hul tradisionele lewenswyse verkies het.
- Enige ander relevante reaksie (2 x 2) (4)

1.4.4 [Onttrekking van bewyse uit die bron 1D – V1]

- Die mynmaatskappye. (1 x 1) (1)

1.4.5 [Onttrekking van bewyse uit die bron 1D– V1]

- Die koloniale regering het belasting ingestel
- Die koloniale regering het belasting ingestel om swart Suid-Afrikaner werkers te dwing om werk te gaan kry om die belasting te betaal.
- Om hierdie belasting te betaal, moes swart Suid-Afrikaner werkers in die myne vir 'n aantal maande op 'n slag werk.
- Op hierdie manier het mynmaatskappye goedkoop arbeid gekry wat hulle nodig gehad het
- Hierdie dwangarbeidstelsel het tot 'n magdom maatskaplike probleme gelei, byvoorbeeld die verbrokkeling van die gesinslewe. (3 x 1) (3)

1.5 [Vergelyking van bewyse uit bronne 1C en 1D om vas te stel hoe hulle mekaar ondersteun – V3]

- Bron 1C wys Afrika- trekarbeiders in 'n mynkompleks by hul werksplek en Bron 1D praat oor swart werkers wat gedwing word om in die myne te werk.
- Albei bronne beklemtoon die werksomstandighede van die trekarbeiders in 'n myn kampong.
- Enige ander relevante reaksie (1 x 2) (2)

1.6 [Interpretasie, evaluering en sintese van bewyse van relevante bronne – V3]

Kandidate kan die volgende aspekte in hul antwoorde insluit:

- Die Britte het beheer oor die Kaap van die Nederlanders oorgeneem, eers in 1803 en weer in 1806. (Bron 1A)
- Hulle het beide swart en wit inwoners hul koloniale onderdane gemaak.

(Bron 1A)

- Hulle het idees van nuwe bestuur bekendgestel, uitbreiding van landbou produksie is aangemoedig. (Bron 1A)
- Die Britte het toe slawehandel in 1807 afgeskaf. (Bron 1B)
- Slawe is in 1934 heeltemal bevry sonder enige vergoeding om te help 'n nuwe lewe te begin. (Bron 1B)
- Daar was weerstand deur inheemse mense om op wit pleuse en besighede te werk omdat die meeste Afrika samelewings ekonomies onafhanklik en selfversorgend was. (Eie Kennis)
- Die ontdekking van diamante en goud in Suid- Afrika het die prentjie heeltemal verander. (Eie Kennis)
- Die Britte het belasting op Suid- Afrikaanse samelewings ingestel om hulle in die geldeconomie in te dwing. (Bron 1D)
- Hulle het eers gewerk aan kontrakte van tydperke van 3 tot 12 maande. (Bron 1D)
- Hulle was gedwing om in die myn kampongs te woon om te verhoed dat hulle ontsnap van werk wat hul gesinne in landelike gebiede agter laat. (Bronne C en D)
- Enige ander relevante reaksie.

Gebruik die volgende rubriek om punte toe te ken:

Vlak 1	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruik bewyse op 'n elementêre manier, bv. toon geen of min begrip van hoe die Britse koloniale beheer van Suid-Afrika daartoe gelei het dat inheemse bevolkings tot arbeidsmag gedwing is nie. • Gebruik bewyse gedeeltelik of kan nie 'n paragraaf skryf nie 	PUNTE 0 – 2
Vlak 2	<ul style="list-style-type: none"> • Bewyse is meestal relevant en hou in 'n groot mate verband met die onderwerp, bv. toon geen of 'n mate van begrip van hoe die Britse koloniale beheer van Suid-Afrika daartoe gelei het dat inheemse bevolkings tot arbeidsmag gedwing is nie. • Gebruik bewyse op 'n baie basiese manier om 'n paragraaf te skryf 	PUNTE 3 -5
Vlak 3	<ul style="list-style-type: none"> • • Gebruik relevante bewyse, bv. demonstreer deeglike begrip van hoe die Britse koloniale beheer van Suid-Afrika daartoe gelei het dat inheemse bevolkings tot arbeidsmag gedwing is. • Gebruik bewyse baie effektief in 'n georganiseerde paragraaf wat 'n begrip van die onderwerp toon. 	PUNTE 6 – 8

(8)

[50]

VRAAG 2: WAAROM HET VERSKILLENDE SOSIALE KLASSE IN SUID AFRIKA ONTSTAAN NA DIE ONTDEKKING VAN MINERALE?

2.1

2.1.1 *[Onttrekking van bewyse uit die bron 2A – V1]*

- Kaap Kolonie
- Natal
- Transvaal
- Oranje Vrystad (4 x 1) (4)

2.1.2 *[Onttrekking van bewyse uit die bron 2A – V1]*

- a) Britanje (1 x 1) (1)
- b) Boere Republieke (1 x 1) (1)

2.1.3 *[Interpretasie van bewyse uit die bron 2A – V2]*

- Die meeste Afrika- koninkryke en kapteinskappe is deur die blankes verower en was nou onder hul beheer.
- Die meeste Afrika- koninkryke het nie veel grond onder hul beheer gehad nie omdat die kolonialiste die grond in besit geneem het.
- Enige ander relevante reaksie. (1 x 2) (2)

2.1.4 *[Onttrekking van bewyse uit die bron 2A – V1]*

- Goud (1 x 1) (1)

2.1.5 *[Interpretasie van bewyse uit die bron 2A – V2]*

- Daar was baie Europese/wit migrante van oorsee na Suid-Afrikaanse myne wat per skip gereis het.
- Baie migrante uit Suider- Afrika het vervoer soos ossewaens gebruik of te voet geloop vir lang afstande om by die myne uit te kom.
- Enige ander relevante reaksie. (1 x 2) (2)

2.2

2.2.1 *[Onttrekking van bewyse uit die bron 2B – V1]*

- Baie masjinerie was nodig.
- Duur tegnologieë moes uitgevind word. (2 x 1) (2)

2.2.2 *[Onttrekking van bewyse uit die bron 2B – V1]*

- Cecil John Rhodes
- Barney Barnato
- Alfred Beit (2 x 1) (2)

2.2.3 *[Interpretasie van bewyse uit die bron 2B – V2]*

- Mynmagnate van Suid- Afrika het mynmaatskappye geopen wat vennootskappe was.
- Myne is nie deur individue beheer nie, maar deur maatskappye wat deur vennote besit is.
- Enige ander relevante antwoord. (1 x 2) (2)

2.2.4 *[Onttrekking van bewyse uit die bron 2B – V1]*

- Vereniging van myneienaars (1 x 2) (2)

2.2.5 *[Interpretasie van bewyse uit die bron 2B – V2]*

- Die mynkamer is deur die myneienaars gebruik as 'n kragtige hulpmiddel om voordeel te trek.
- Myneienaars het die kamer van mynwese gebruik om die regeringsbeleid te beïnvloed en om arbeid uit te buit.
- Enige ander relevante antwoord (1 x 2) (2)

2.2.6 *[Definisie van historiese konsep uit die bron 2B – V1]*

- Myn- eienaars en finansiers wat beide goud en diamantmyne in Suid- Afrika beheer het.
- Enige ander relevante antwoord. (1 x 2) (2)

2.2.7 *[Interpretasie van bewyse uit die bron 2B – V2]*

- Die myneienaars het die kamer van mynwese versoek om hulle te help om werkers te vind en beleid te beïnvloed om die lone van werkers so laag as moontlik te hou.
- Die kamer van mynwese was 'n instrument waarin die Randlords die beleid van die land beïnvloed het om hulle toe te laat om veral die swart mense in die mynbousektor uit te buit en om hulle in die arbeidsmark in te dwing.
- Enige ander relevante antwoord. (1 x 2) (2)

2.3

2.3.1 *[Onttrekking van bewyse uit Bon 2C – V1]*

- Verseker 'n arbeidsaanbod
- Ondermyning van swart mededinging oor grondbesit (2 x 1) (2)

2.3.2 *[Interpretasie van bewyse uit die bron 2C– V2]*

- Die myneienaars wou nie he dat swartes grond moes besit nie sodat hul ekonomiese onafhanklikheid vernietig kon word.
- As swartes nie die grond besit nie, sou dit vir hulle maklik wees om in die myne te begin werk weens armoede.
- Enige ander relevante antwoord. (1 x 2) (2)

2.3.3 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 2C – V1]*

- Verowering
- Grondonteiening
- Belasting
- Paswette (3 x 1) (3)

2.3.4 *[Interpretasie van bewyse uit die Bron 2C – V2]*

- Dit was goed vir die mynmaatskappye om swart trekarbeiders te he omdat dit hulle in staat gestel het om dit as goedkoop arbeid te gebruik en kon later daarvan ontslae raak wanneer dit nie meer benodig word nie.
- Hulle kon hulle baie maklik as goedkoop trekarbeid uitbuit en wins daaruit maak as wanneer swartes burgers met regte word.
- Enige ander relevante antwoord. (1 x 2) (2)

2.3.5 *[Interpretasie van bewyse uit die Bron 2C– V2]*

- Vir so lank as wat daar reservate was wat die inboorlinge as onafhanklike state besit het, kon hulle regte in stedelike Suid- Afrika geweier word, daarom kan hulle deur die mynmaatskappye as goedkoop trekarbeid uitgebuit word.
- Enige ander relevante antwoord. (1 x 2) (2)

2.4

2.4.1 *[Vergelyking van bewyse uit Bron 2A en Bron 2C– V3]*

- In Bron 2A het mense van beide oorsee en Suider- Afrika gekom om hul fortuin te soek, maar in Bron 2C is swartes in arbeid gedwing.
- Enige ander relevante antwoord. (1 x 2) (2)

2.5

2.5.1 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 2C – V2]*

- Om die Hohenheim- herehuis te wys wat deur Sir Lionel Philips besit is.
- Dit is 'n aanduiding van die rykdom van die Randlords en die weelde waaronder hulle geleef het.
- Enige ander relevante antwoord. (1 x 2) (2)

2.5.2 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 2C – V2]*

- Die foto wys dat daar 'n baie ryk klas mense na vore gekom het wat 'n luukse lewe in plekke soos Parktown gelei het.
- Dit is 'n primere bron wat wys dat 'n kapitalistiese klas in Suid- Afrika ontstaan het wat uit myneienaars bestaan het en wat bekend was as die Randlords.
- Enige ander relevante antwoord. (1 x 2) (2)

2.6 [Interpretasie, evaluering en sintese van bewyse van relevante Bronne – V3]

Kandidate kan die volgende aspekte in hul antwoorde insluit:

- Suid-Afrika was aan die begin nie 'n enkele staat nie, met die Kaap Kolonie en Natal onder die Britte en Transvaal en Oranje- Vrystaat onder die Boere. (Bron 2A)
- Die inboorlinge is deur die blanke setlaars verower en het 'n baie klein land besit. (Bron 2A)
- Minerale soos goud is gevind en dit het migrante van oorsee en suidelike Afrika gelok. (Bron 2A)
- Mynbou het 'n nuwe klas kapitaliste genaamd Randlords geskep, wat mans was wat met diamantmynbou begin het, toe in goudmynbou gegaan het. (Bron 2B)
- Hulle het 'n kamer van mynwese geskep, wat 'n vereniging was wat hulle gehelp het om maniere te smee waarop hulle hul arbeiders kan uitbuit. (Bron 2B)
- Deur grondonteiening, paswette en belasting is swartes gedwing om die arbeidersklas en goedkoop trekarbeiders te word. (Bron 2C)
- Hulle is nooit as burgers van stedelike Suid-Afrika beskou nie, sodat hulle net die belange van wit Suid-Afrika kon dien. (Bron 2C)
- Enige ander relevante antwoord.

Gebruik die volgende rubriek om punte toe te ken:

Vlak 1	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruik bewyse op 'n elementêre wyse, bv. toon geen of min begrip van waarom verskillende sosiale klasse in Suid-Afrika ontstaan het ná die ontdekking van minerale • Gebruik bewyse gedeeltelik of kan nie 'n paragraaf skryf nie 	PUNTE 0 – 2
Vlak 2	<ul style="list-style-type: none"> • Bewyse is meestal relevant en hou in 'n groot mate verband met die onderwerp, bv. Waarom het verskillende sosiale klasse in Suid-Afrika ontstaan ná die ontdekking van minerale? • Gebruik bewyse op 'n baie basiese manier om 'n paragraaf te skryf 	PUNTE 3 – 5
VLAKE 3	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruik relevante bewyse, bv. toon 'n deeglike begrip van waarom verskillende sosiale klasse in Suid-Afrika ontstaan het ná die ontdekking van minerale • Gebruik bewyse baie effektief in 'n georganiseerde paragraaf wat 'n begrip van die onderwerp toon. 	PUNTE 6 - 8

(8)

[50]

VRAAG 3: WAT WAS DIE NEGATIEWE IMPAK VAN DIE NATURELLE GRONDWET VAN 1913 OOR DIE SUID-AFRIKAANSE VERENIGINGS?

3.1

3.1.1 *[Onttrekking van bewyse uit die Bron 3A – V1]*

- Die meeste Afrikane (1 x 1) (1)

3.1.2 *[Onttrekking van bewyse uit die Bron 3A – V1]*

- Hierdie Afrikane was óf loonarbeiders óf huurders. (1 x 1) (1)

3.1.3 *[Onttrekking van bewyse uit die Bron 3A – V1]*

- Kontant huurders (huur huurders)
- Arbeidshuurders
- Deel saaiers (3 x 1) (3)

3.1.4 *[Interpretasie van bewyse uit die Bron 3A – V2]*

- Swart deelpagters/ saaiers was 'n goeie kompetisie vir ryker wit boere, wat die rede is waarom hulle gekant was teen deelgewasse
- Swart boere verkies om onafhanklik te word deur deelgewasse, eerder as om vir wit boere as goedkoop arbeiders te werk en sodoende is arbeid negatief in wit plase geraak.
- Enige ander relevante antwoord. (2 x 2) (4)

3.1.5 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 3A – V1]*

- Swart kompetisie vir grond. (1 x 2) (2)

3.1.6 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 3A – V1]*

- Druk van polities magtige wit boere
- Om te verhoed dat Afrikane met blankes in die grondmark meeding
- Om deelpagters en kontanthuurders te dwing om loonarbeiders te word of arbeidshuurders. (3 x 1) (3)

3.2

3.2.1 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 3B – V1]*

- Is van die plase af gegooi. (1 x 2) (2)

3.2.2 *[Verduideliking van 'n konsep in konteks uit die bron 3B – V2]*

- Die klein en verspreide stukke grond in Suid-Afrika wat uitsluitlik geormerk was vir die gebruik deur die inheemse bevolking wat ongeveer 7-13% van Suid- Afrika se grond soos bepaal in die Naturelle Grondwet van 1913.
- Enige ander relevante antwoord (1 x 2) (2)

3.2.3 *[Interpretasie van bewyse uit die Bron 3B– V2]*

- Die regering was nie bereid om enige wit persoon toe te laat 'n stuk grond aan die swartes te verhuur nie en sou enige oortreder swaar straf.
- Enige ander relevante antwoord (1 x 2) (2)

3.2.4 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 3A – V1]*

- Toestande daar was baie swak, met gronderosie en wanvoeding en siektes wat toeneem. (1 x 2) (2)

3.3

3.3.1 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 3C – V1]*

- Sol Plaatje (1 x 2) (2)

3.3.2 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 3C – V1]*

- Inheemse lewe in Suid-Afrika (1 x 2) (2)

3.3.3 *[Interpretasie van bewyse uit die Bron 3C – V1]*

- Die aanvaarding van die Grondwet van 1913 het 'n inboorling 'n verstoteling en 'n uitgeworpene gemaak in hul land van herkoms.
- Swart mense het al hul regte in Suid-Afrika verloor toe Die Naturelle Grondwet aangeneem is en was erger as slawe.
- Enige ander relevante antwoord (2 x 2) (4)

3.3.4 *[Interpretasie van bewyse uit die Bron 3C – V2]*

- Toe die regering dwang of geweld gebruik het om swart mense te beweeg van hul grond en eiendom, deur die Grondwet van 1913
- Enige ander relevante antwoord (1 x 2) (2)

3.3.5 *[Interpretasie van bewyse uit die Bron 3C – V2]*

- Swart Suid-Afrikaners het nêrens gehad om heen te gaan nie, en het nie geweet waarheen om te gaan nadat hulle van die plase gesit is.
- Dit lyk asof hulle in 'n haglike situasie was wat ooreenstem met dié van vlugteling van oorlog terwyl hulle doelloos rond beweeg het op soek na blyplekke uit vrees vir die wit owerhede.
- Swartes het met groot vrees rond beweeg op soek na blyplekke as gevolg van wat die blankes aan hulle gedoen het.
- Enige ander relevante antwoord (2 x 2) (4)

3.4

3.4.1 *[Interpretasie van bewyse uit die Bron 3C – V2]*

- Die foto wys die toewyding van Sol Plaatje om die lyding van swart inboorlinge te ontbloot wat as gevolg van die Wet op Inheemse Grond van 1913 veroorsaak is.
- Om te wys hoe Sol Plaatje baie moeite gedoen het om met 'n fiets deur Suid-Afrika te ry, om die wreedhede van die Wet op Inheemse Grond bloot te lê.
- Enige ander relevante antwoord (1 x 2) (2)

3.4.2 *[Interpretasie van bewyse uit die Bron 3C– V2]*

- Hy wou die wreedhede van die Wet op Inheemse Grond van 1913 blootlê.
- Hy wou 'n ware weerspieëling van die negatiewe gevolge van die Grondwet bou deur deeglike navorsing te doen en sodoende 'n akkurate verslag te kan skryf.
- Hy was 'n lid van die ANC en hy het vir die regte geveg van Afrikane wat van hul grond ontnem is.
- Enige ander relevante antwoord. (1 x 2) (2)

3.5 *[Vergelyking van bewyse uit bronne 3C en 3D om vas te stel hoe hulle mekaar ondersteun – V3]*

- Bron 3C vertel van Sol Plaatje wat deur Suid-Afrika gereis het en 'n opname van die gevolge van die Wet op Inheemse Grond gemaak en Bron 3D toon Sol Plaatje op 'n fiets wat hy na bewering mee deur Suid-Afrika gereis het om die gevolge van die Grondwet van 1913 aan te teken.
- Albei bronne beweer dat Sol Plaatje verantwoordelik was vir die opname van die gevolge van die Wet op Inheemse Grond.
- Albei bronne beklemtoon dat Sol Plaatje deur Suid Afrika gereis het, terwyl hy die gevolge van die Wet op Inheemse Grond van 1913 aangeteken het.
- Enige ander relevante antwoord (1 x 2) (2)

3.6 *[Interpretasie, evaluering en sintese van bewyse uit relevante Bronne – V3]*

Kandidate kan die volgende aspekte in hul antwoorde insluit:

- Die regering het die Wet op Inheemse Grond van 1913 goedgekeur om Afrikane te verhoed om met blankes in die mark mee te ding. (Bron 3A)
- Die meerderheid swart Suid-Afrikane het op plase in wit besit gebly omdat hulle van hul grond ontnem is. (Bron 3A).
- Swart boere wat óf deelsaaiers óf kontanthuurders was, was 'n bedreiging vir die wit boere. (Bron 3A).
- Wit boere het druk op die regering uitgeoefen om die Naturelle Grondwet van 1913 aan te neem. (Bron 3B).
- Swartes is van hul plase gegooi, insluitend hul vee (Bron 3B).
- Hulle het in Suid-Afrika begin rond dwaal soos vlugtlinge wat in die reserwes ruimte soek om hulle te vestig. (Bron 3B).

- In die reservate het hulle armoede, gronderosie, wanvoeding en siektes gely. (Bron 3C).
- Die reservate was baie ver weg en het oorvol geraak. (Bron 3C).
- Die swart mense is dakloos gelaat nadat hulle met geweld van plase in wit besit verwyder is. (Bron 3C).
- Swartes het paria's of verworpenes geword in die land van hul geboorte en was slegter daaraan toe as slawe. (Bron 3C).

Gebruik die volgende rubriek om punte toe te ken:

Vlak 1	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruik bewyse op 'n elementêre wyse, bv. toon geen of min begrip van wat die negatiewe impak van die Naturelle Grondwet op van 1913 op die Suid-Afrikaanse samelewings was nie • Gebruik bewyse gedeeltelik of kan nie 'n paragraaf skryf nie 	PUNTE 0 – 2
Vlak 2	<ul style="list-style-type: none"> • Bewyse is meestal relevant en hou in 'n groot mate verband met die onderwerp bv. Wat was die negatiewe impak van die Naturelle Grondwet van 1913 op die Suid-Afrikaanse samelewings? • Gebruik bewyse op 'n baie basiese manier om 'n paragraaf te skryf 	PUNTE 3 – 5
Vlak 3	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruik relevante bewyse, bv. Toon 'n deeglike begrip wat die negatiewe impak van die Naturelle Grondwet van 1913 op die Suid-Afrikaanse samelewings was • Gebruik bewyse baie effektief in 'n georganiseerde paragraaf wat 'n begrip van die onderwerp toon. 	PUNTE 6 - 8

(8)

[50]

AFDELING B: OPSTEL VRAE**VRAAG 4: KOLONIALE UITBREIDING IN DIE BINNELAND VAN SUIDELIKE AFRIKA NA 1750.**

[Beplan en konstrueer 'n oorspronklike argument gebaseer op relevante bewyse met behulp van analitiese en interpretatiewe vaardighede]

OPSOMMING

By die skryf van hierdie opstel moet leerders standpunt inneem en verduidelik of hulle saamstem of nie dat die Voortrekkers van die Kaap die lewe onder Britse beheer ondraaglik gevind het as gevolg van Verengelsing, Ordonnansie 50 en gebrek aan vryheid om hulself te regeer.

BELANGRIKSTE ASPEKTE

Leerders kan die volgende aspekte in hul antwoord insluit:

INLEIDING: Leerders moet 'n argumentlyn inneem deur óf SAAM TE STEM óf NIE SAAM TE STEM NIE dat die Voortrekkers van die Kaap lewe onder Britse beheer ondraaglik gevind het as gevolg van Verengelsing, Ordonnansie 50 en gebrek aan vryheid om hulself te regeer.

UITBREIDING

- Politieke en sosiale veranderinge wat deur die Britte aan die Kaap ingestel is
- Afskaffing van slawehandel, gevolg deur 'n totale verbod op slawerny
- Verengelsing van instellings soos skole en kerke
- Engels word 'n dominante taal en Nederlands word verwaarloos deur Britse owerhede.
- Ordonnansie 50 van 1828 - lei tot 'n tekort aan arbeid en tot Boere se reaksie op die veranderinge
- Trekboere het hulself georganiseer en na die Natalse kolonie en die Noorde gemigreer.
- Die Britse owerheid verwerp soos geïllustreer deur Retief-manifes
- Geglo dat Britse owerhede teen hulle gediskrimineer het ten gunste van Britte setlaars, Xhosas en die Khoisan-gemeenskappe
- Oor die Oranjerivier en Vaalrivier gegaan en boererepublieke gestig.
- Indringing in inheemse koninkryke of kapteinskaplande het moeilike tye gemaak vir die Boere, maar hulle het gevorderde tegnologie gehad

GEVOLGTREKKING

Leerders moet hul argument met 'n aanvaarbare en relevante gevolgtrekking verbind.

[50]

VRAAG 5: DIE SUID-AFRIKAANSE OORLOG VANAF 1899 TOT 1902

[Beplan en konstrueer 'n oorspronklike argument gebaseer op relevante bewyse met behulp van analitiese en interpretatiewe vaardighede]

OPSOMMING

Daar word van leerders verwag om die Suid-Afrikaanse Oorlog te verduidelik deur die strategieë te wys en taktiek wat deur beide die Britte en die Boere tydens die Suid-Afrika-oorlog gebruik is, insluitend die rol wat Afrikane, kleurlinge, Indiërs, vroue en kinders in hierdie oorlog" gespeel het.

BELANGRIKSTE ASPEKTE

Leerders moet die volgende aspekte in hul antwoord insluit:

Inleiding: Leerders moet standpunt inneem en verduidelik of hulle die standpunt ondersteun

of nie dat die Suid-Afrikaanse Oorlog die Anglo-Boereoorlog genoem is nie omdat dit as 'n wit man se oorlog gesien is, maar Afrikane, kleurlinge, Indiërs, vroue en kinders het 'n rol in hierdie oorlog gespeel."

UITBREIDING

- Die Britte ontplooi hul leërs langs die grense van die Boererepublieke.
- Die Boere stel die Britte 'n ultimatum.
- 9 Oktober 1899 breek die oorlog uit met Boere voorkomende aanval.

Eerste fase van die SA-oorlog

Boer offensief

Konvensionele gevegte tussen die Britte en die Boere.

- Gevegte van Modderspruit en Nicolson's Neck is gewen deur die Boere.
- Boere beset Ladysmith, Mafeking and Kimberly.
- Generaal Redvers Buller het baie gevegte verloor en is uiteindelik vervang deur Lord Kitchener

Britse offensief

- Januarie 1900, Brittanje het versterkings ingestuur.
- Dit het hulle 'n oorhand oor die Boere gegee.
- Ladysmith en Kimberly word gered vir Boerebelegings.
- Maart 1900 neem die Britte beheer oor die Oranje-Vrystaat se hoofstad van Bloemfontein.
- Sowat 14 000 Boerevegters gee oor aan die Britte, maar ander besluit om voort te gaan met guerrilla-oorlogvoering.
- Lord Kitchener gebruik Skotse Aarde-beleid
- Plase en dorpe word vernietig en Boerevroue, kinders en bejaardes word deur die Britse leer na die konsentrasiekampe geneem.

- Hoë sterftesyfers in die konsentrasiekampe as gevolg van onhigiëniese toestande, wanvoeding en siektes

Ander faktore in die oorlog

- Betrokkenheid van bitter einders by die oorlog wat die oorlog verleng.
- Boerevroue en -kinders het as spioene, kokke en verpleegsters in die land opgetree.
- Boere en Britte gebruik swart mense, insluitend Afrikane, kleurlinge en Indiërs.
- Die meeste van die swartes het hul lojaliteit aan die Britte gegee met die hoop op vryheid na die oorlog
- Baie het as kokke, skoonmakers, verkenners, ens. gedien en het nie amptelik eintlik geveg nie.
- Die betrokkenheid van Emily Hobhouse by die blootlegging van die konsentrasiekampe en die beëindiging van die oorlog.
- Klerksdorp ontmoetings tussen die Boere en die Britte in 1902.
- Die ondertekening van die verdrag van Vereeniging op 31 May 1902.

GEVOLGTREKKING

- Leerders moet die bespreking verbind met 'n gevolgtrekking wat relevant is vir die opstel.

[50]

VRAAG 6: DIE SUID-AFRIKAANSE OORLOG EN UNIE

[Beplan en konstrueer 'n oorspronklike argument gebaseer op relevante bewyse met behulp van analitiese en interpretatiewe vaardighede]

OPSOMMING

Daar word van leerders verwag om te verduidelik in watter mate swart mense in Suid-Afrika die stigting van die Unie van Suid-Afrika en sy diskriminerende beleid positief ondersteun het.

BELANGRIKSTE ASPEKTE

Leerders moet die volgende aspekte in hul antwoord insluit:

- Inleiding: Leerders moet standpunt inneem en aan 'n GROTER/ of IN MINDERE of meerdere mate verduidelik waarin swart mense in Suid-Afrika positief die stigting van die Unie van Suid-Afrika en sy diskriminerende beleid ondersteun het.

UITBREIDING

Agtergrond:

- Die Suid-Afrikaanse Oorlog en die betrokkenheid van swartes by hierdie oorlog.
- Die oorgawe van die Boere
- Sir Alfred Milner se regering voor 1910
- Versoening tussen die Britte en die Boere

Liggaam:

- Klerksdorp-ontmoetings tussen die Boere en die Britte in 1902.
- Die ondertekening van die verdrag van Vereeniging op 31 Mei 1902.
- Die vorming van die SANNC
- Afvaardigings na Brittanje gestuur, petisies en hofaksies.
- Die rol van Merriman in die uitdaging van diskriminasie teen swartes
- Die 1913 Naturelle Grondwet.
- Enige ander relevante antwoord

GEVOLGTREKKING

- Leerders moet die bespreking verbind met 'n gevolgtrekking wat relevant is vir die opstel.

[50]

TOTAAL: 150